

Nota. Tussen Vrijheid en Verantwoording. Gedachten over de positie van het vreemde talenonderwijs binnen de basisschool van de vrijeschool

Inleidend. Onze uitgangssituatie als uitdaging

De algemene tendens binnen het onderwijs is niet meer zo vrijeschool-vriendelijk nu er tegenwoordig overal op de basisscholen Engels wordt gegeven. Vroeger waren wij een uitzondering waarin wij aardig ingenomen waren met onze ‘koppositie’ en ‘voortrekkers’ rol. Engels en Duits (of Frans) in de Lagere School. Dat is al lang niet meer zo. Andere onderwijsinstellingen kunnen met hun keuzes voor materiaal, inhoud en opbouw van het vak op duidelijke resultaten bogen. Goed, wij mogen hun keuzes voor de boeken, de mediahulpmiddelen, etc. afwijzen, maar hebben wij eigenlijk in al die jaren een eigen overzicht over de opbouw van deze lesstof ontwikkeld? Zelfs onze eigen ouders stellen nauwelijks meer vragen bij de voortgang van een leerproces waarop zij praktisch geen zicht hebben.

Onze kinderen leven in een wereld waar het belang van het Engels dagelijks toeneemt. Ze kijken naar Engelstalige programma's, ook kinderprogramma's, spelen Engelstalige games en hun ouders kopen CD-ROMs om ze Engels te leren. Er zijn al niet weinig scholen waar zelfs al een deel van het onderwijs in het Engels wordt gegeven. In de hele wereld worden kinderen enorm door hun ouders gepushed de Engelse taal te leren. Met wat voor gretigheid wil men in de Derde Wereld dat kinderen mogelijkheden geschonken krijgen die de ouders vroeger zijn onthouden. Daar wordt iedere cent voor opzij gelegd. Kortom in al die gevallen is het leren van een taal voor miljoenen kinderen van 'levensbelang'; die zetten zich daar met gretigheid en energie voor in. Misschien denkt men binnen de vrijeschool wel iets te veel dat het leerproces zich zonder oefening, grammatica, leerwerk etc. als een soort geheimzinnig natuurproces vooral 's nachts afspeelt... Ondergetekende tenminste ervaart deze tegenstelling als wrang en schrijnend en ook pedagogisch niet meer acceptabel. Komt de vrijeschool niet in gevaar hier haar uitdagingen mis te lopen?

Wat willen wij eigenlijk dat onze kinderen na zes jaar Engelse of Duits les kunnen?

Deze woorden vormen de inleiding tot onderstaand resumé. De hier opgeschreven gedachten zijn gedeeltelijk de samenvatting van een gesprek met *Rob Martens* (coördinator middenbouw Stichtse Vrijeschool) naar aanleiding van een vraag die de Stichtse Vrijeschool van de vijf toeleverende vrije basisscholen heeft bereikt. Deze vraag had betrekking op een vorm van onderlinge afstemming van de leerstof (aanvankelijk vooral van het vak Engels). De vraag luidde (in mijn eigen woorden): 'In hoeverre is het wenselijk en mogelijk er voor te zorgen dat de instromende leerlingen tot min of meer vergelijkbare vormen van taalervaring met het vak Engels komen'.

Aangezien ondergetekende al langere tijd bezig was met het op schrift stellen van een Werkmap Grammatica Engels voor de klassen 4, 5 en 6, en al eerder twee leesboekjes (voor Engels en Duits) uitgaf voor het vreemde talenonderwijs in de klassen 4 t/m 7 van de vrijeschool, worden hier een aantal gedachten geformuleerd die betrekking hebben de voorwaarden die nodig zijn om het vreemde talenonderwijs aan vrijescholen op een vruchtbare wijze te kunnen geven.

Het is tegelijk een poging om een vak uit een bepaalde vrijblijvendheid te halen en het zo serieus te nemen, dat er naar de 'bestaans'-voorwaarden voor dat vak wordt gekeken. Die moeten er voor zorgen, dat dit vak ook werkelijk een echte 'levenskans' krijgt.

Bij de bespreking van onderstaand voorwaarden-kader gelieve de lezer voor ogen te houden, dat hier voor een zuiver formele benadering van dit onderwerp is gekozen. Die benadering is binnen de vrijeschool niet gebruikelijk. Daarom zal het duidelijk zijn dat hier totaal geen recht gedaan wordt aan de creativiteit, de liefde en het plezier waarmee de individuele vreemde talenleraren in de praktijk werken, en aan de enorme energie die zij voor hun vak moeten opbrengen en ook opbrengen. Verder zullen er ongetwijfeld ook scholen zijn waar het onderwijs in de vreemde talen een vaste en goed functionerende plaats heeft gekregen. Deze gedachten zijn dus voor de algemene opbouw van de vreemde talen in de onderbouw bedoeld, onafhankelijk van het goed of minder goed functioneren van de lessen. Hieronder wordt wel hoofdzakelijk naar het Engels gerefereerd.

Wat zijn de voorwaarden waaraan voldaan moet worden om aan een vrijeschool vreemde talen te kunnen geven?

1. Over de positie van het vak in de school. Voorwaarden vanuit de organisatie van de school (bestuur/directie)

1. De uitgangssituatie ligt in de keuze van het bestuur ten aanzien van de status van het vak Engels in de basisschool. Alle verdere keuzes komen hier uit voort. Zien we het vak Engels als een vak dat nu eenmaal vanuit de traditie een bepaalde (vaste) plek in het leerplan heeft gekregen die ieder jaar opnieuw ingevuld moet worden, als een soort 'bezigheidsvak', een vrijblijvend bezig-zijn zonder controle of toetsing, of maken we de keus voor een vak met een speciaal leertraject, en met een eigen leerdoel, dat we bovendien bereid zijn naar de inspectie, de ouders en de collega-leerkrachten expliciet te maken?

Als de school voor dit laatste model opteert, zal er een zesjarige leertraject plaatsvinden dat als een geheel op zichzelf staande leerweg zal moeten kunnen bestaan. Wij laten ons daarbij niet van de wijs brengen door het feit, dat leerlingen op de middelbare school straks met dit vak 'misschien wel helemaal opnieuw' zouden moeten beginnen. Dit laatste doet aan onze eigen motivatie voor de opbouw van een vak in de school niets toe of af.

2. Wij wijzen er hier op, dat zelfs ten aanzien van een 'speel-, oefen- en leervak' als de vreemde talen de vrijeschool ook van overheidswege nog echt als een *vrije* school wordt gezien. De andere leervakken waarvoor ook een expliciteerbaar kennis en vaardigheidsniveau wordt vereist (taal en rekenen), staan wat leervorderingen en leerlingenprestaties betreft tegenwoordig voortdurend aan interne en externe toets- en controlevormen bloot. Bij de vreemde talen is dat niet het geval. Daar is de vrijeschool nog echt vrij. Zij is in zoverre vrij, dat zij inderdaad methode *en* leerdoel volkomen zelf bepaalt en naar buiten toe wil verantwoorden. Uit de manier waarop zij dat doet, blijkt o.a. in hoeverre zij zelf haar eigen leerweg serieus wil nemen, resp. of zij *echt* een vrijeschool wil en kan zijn.
3. Als deze hier boven genoemde keuze (zie onder 1) gemaakt is (en we gaan er hierbij voor het gemak van uit dat een keuze voor het tweede model is), dan dienen zich een aantal vragen aan die beantwoord moeten worden. Bijvoorbeeld: Hoeveel uren krijgt

het vak? Wie gaat het geven? Hoe wordt het gegeven? Wat willen we bereiken? Willen we een bepaalde (interne) controle op en/of tijdens deze leertraject? Enz.

a) Over het aantal lessen. Normaal gesproken wil de school dat het vak twee volle lessen in de week krijgt. En dat in alle klassen d.w.z. vanaf klas 1 tot en met klas 6. Dat zijn op zichzelf zeer veel lessen een alleen daarom al lijkt het alleszins redelijk om de ouders in te lichten over het gehele leertraject van die jaren en het uiteindelijke leerdoel dat we nastreven.

b) Zou de school vanaf het moment dat we deze keuze gemaakt hebben niet ook garant moeten staan voor een bepaalde 'contractovereenkomst' die zij met betrekking tot de inhoud van dit vak met de ouders wil sluiten? Immers, de school is zich ervan bewust dat werkwijze en resultaten van dit vak buiten de controle van de inspectie vallen! (De onderwijsinspectie heeft geen bemoeienis met onze vreemde talen omdat wij dat vak zes jaar geven en de onderwijsinspectie alleen te maken heeft met overigens zeer algemeen gestelde kerndoelen die alleen voor de twee laatste twee leerjaren, namelijk voor groep 7 en 8 van de gewone basisscholen, zijn opgesteld. De vrijescholen worden hier dus uitgedaagd hun eigen leerdoelen en leerweg te formuleren). Wij trekken werkwijze en resultaten van deze lessen met een dergelijke overeenkomst dus geheel naar onszelf toe.

4. Net zoals de ouders er vanuit mogen gaan dat de kinderen bepaalde basisbewerkingen bij het rekenen leren (wat fijn dat de inspectie daar overigens garant voor staat), zal ook het leren van een vreemde taal op het verwerven van bepaalde basisvermogens moeten zijn gericht. De school ziet het daarom als een uitdagende en eervolle taak om op een verplichtende manier, het werken aan bepaalde vaardigheden, de werkwijze en het uiteindelijk nagestreefde leerdoel, naar de ouders toe te expliciteren. Uiteraard vindt dit leerproces plaats in overeenstemming met de voor de vrijeschool geldende opvattingen ten aanzien van didactiek en methodiek, wat in de praktijk betekent, dat het accent in de loop van de tijd (vanaf klas 4) van de imponderabele leermomenten (muziek, zingen, spelletjes, gedichten etc.) langzamerhand zal verschuiven naar de meer traceerbare leermomenten (leren van woordjes, werkwoorden en navertellen).
5. Er bestaat m.i. een direct verband tussen het instellen van een verplichtende contractovereenkomst met de ouders en de manier waarop er door de leerkrachten aan hun scholing, resp. bijscholing zal worden gewerkt. De motivatie tot bijscholing is binnen de vrijeschool altijd van wezenlijk belang geweest. Maar het zal duidelijk zijn, dat een opvatting die het vreemde taalonderwijs meer in de buurt van het 'bezigheidsvak' brengt, en die daarmee meer het accent legt op de (overigens altijd goede) intentie van een leerkracht, dan dat zij naar diens 'professionaliteit' kijkt, vooral leidt tot een 'we zien wel waar en hoever we komen'- aanpak. Dat is een vrijlatende visie die de behoefte en motivatie tot scholing en bijscholing niet in voldoende mate recht kan doen.
Een contract werkt zich dus enerzijds positief uit naar de leerkrachten toe, maar verder geldt dat ook voor de nieuwe ouders. In de hogere klassen (klas 5 en 6) zal het nu vanzelfsprekend zijn nieuwe ouders te ontvangen met de opdracht om bepaalde dingen die reeds met de kinderen in de klas gedaan zijn (b.v. het lezen en gedeeltelijk navertellen van bepaalde verhalen in het Engels) alsnog thuis met de nieuwe leerling in te halen en te oefenen. De nieuwe ouders zullen daar van harte toe bereid zijn.
6. In de eerste klas zou bijvoorbeeld kunnen worden geëxpliciteerd waar het algemene leerdoel van de school in klas zes ligt. Dit is meer dan zomaar een intentieverklaring.

De ouders kunnen er op rekenen dat de school zich hier voor inzet en hier ook aan gehouden wil worden, onverhoopte moeilijkheden en overmacht van buiten uiteraard daargelaten.

Contract, b.v.: ‘wij zullen ons er met veel energie voor inzetten, dat de leerlingen aan het eind van de zesde klas (dus na zes jaar!) eenvoudige stukjes in het Engels kunnen lezen en in het Engels kunnen navertellen. Zij zullen dan over een goede uitspraak van de taal beschikken en zullen tegen die tijd een niet al te moeilijk gesprek in het Engels zonder meer kunnen volgen. De leerlingen zullen dan ook eenvoudige vragen in het Engels kunnen stellen en op niet al te moeilijke vragen antwoord kunnen geven. Wij zullen ook oefeningen gedaan hebben met de spelling en dictees, waardoor ook hier eerste ervaringen met de schrijfvaardigheid zijn opgedaan’. Bij het contract hoort dan nog een belangrijk moment: we laten ter plekke de boeken aan de ouders zien die we in klas 4, 5 en 6 met de kinderen zullen lezen. Daarbij zeggen we dan vol trots: ‘kijk, dat zijn de teksten en/of verhalen die in de klassen 4, 5 en 6 met de kinderen zullen worden gelezen en die tegen die tijd ook gedeeltelijk door hen kunnen worden naverteld. Om dat laatste te bereiken, zal op een bepaald moment waarschijnlijk wel een bescheiden vorm van huiswerk noodzakelijk zijn’.

Dat lijkt het minste en tegelijk het meest haalbare wat we onze ouders en onszelf voor zouden moeten houden. Uitdagend, verplichtend en stimulerend.

(In feite betreft dit natuurlijk niet alleen de ouders, maar tevens de inspectie, al heeft die daar geen directe interesse in).

7. Het lijkt overbodig, maar in iedere school zal er iemand op school moeten zijn die voor een bepaalde vreemde taal aanspreekbaar is. Deze persoon zal coördinerend moeten zijn t.a.v. de lessen in de vreemde talen in de verschillende klassen van de onderbouw. Hij/zij zou tevens moeten functioneren als aanspreekpunt van buiten, voor de ouders. Intern moet hij/zij er voor zorgen dat er een jaarlijks budget voor het vak is, moet dat budget bewaken en is verantwoordelijk voor de aanschaf van materialen.
8. Het hebben van een vaste vakleraar voor alle vreemde talen lessen binnen een school zal wel een grote uitzondering zijn. Als dat niet mogelijk is, zou er als het enigszins mogelijk is voor gezorgd moeten worden, dat er voor de klassen 5 en 6 een vakleraar wordt aangesteld. Dit is geen luxe, maar een must omdat daardoor de eenheid, de structuur en de uiterlijke opbouw van het vak in de school het best kan worden gediend. Daarmee kan ook naar buiten toe zichtbaar worden, dat er intern naar een vast ‘niveau’ wordt gestreefd.
9. Het bestuur heeft de volmacht om eventuele leraren voor dit vak te benoemen. Er wordt geen specifieke vooropleiding (diploma) voor gevraagd. Hoe komt het bestuur tot zijn keuze? Het gaat hier niet om een intentie verklaring, dat is niet voldoende, maar om een gedeeltelijk omschreven werkplan of leerlijn. Een dergelijk werkplan moet in grote lijnen door de pedagogische vergadering opgesteld worden. Een eventuele leraar die in het vreemde talenonderwijs wil stappen moet in staat worden gesteld om tegen een dergelijk werkplan ‘ja’ te zeggen. Daarna heeft met de schoolleiding een inschatting van de eigen vermogens tegen de achtergrond van het geformuleerde onderwijsdoel plaats. Pas als de betrokken leerkracht meent aan het leertechnische, inhoudelijke gedeelte te kunnen voldoen, kan aanstelling door het bestuur plaats vinden. (Deze inschatting zal eventueel ook vormen van begeleiding, scholing en bijscholing kunnen impliceren).

2. Voorwaarden vanuit de pedagogie

1. Het lerarencollege bepaalt de opbouw van het vak en vooral de activiteiten die zij pedagogisch voor de kinderen zinvol acht. Het lerarencollege bepaalt zo het uiterlijke kader waarbinnen zij denkt dat het leerproces het beste kan gedijen. Dat heeft natuurlijk niets met inperken van de vrijheid van een leraar te maken. Bijvoorbeeld, wij willen, dat de volgende activiteiten op de volgende manier in de betreffende klassen aan bod komen:

activiteiten vanaf...	lezen	elementen van de grammatia	huiswerk = lezen v. e. verhaal	gedeeltelijk navertellen verhaal	dictee	navertellen van verhaal	'overhoring' (ingen)
t/m Klas 3	(an-	dere peda-	gogische	activiteiten	en	doelstel-	lingen)
Klas 4	↓	↓					
Klas 5	↓	↓	↓	↓	↓		
Klas 6	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓

2. Op zo'n manier krijgt het vak binnen de school zijn inhoudelijke plaats. Wij specificeren hier alleen verschillende activiteiten. Daarmee is de *leerinhoud* nog niet bepaald. We laten de invulling en de methode van het leerproces uiteraard (binnen de omschreven kaders) aan de betreffende vakleerkracht over.
3. Daarnaast kan dit model natuurlijk verder worden uitgewerkt. Al of niet onder leiding van de verantwoordelijke coördinator van het Engels. Bijvoorbeeld:
 - In de tweede klas wordt geprobeerd een kleine fabel in het Engels op te voeren.
 - In de derde klas wordt er naar aanleiding van het oude testament geoefend aan een recitatie van een bepaald gedeelte uit een van de Psalmen.
 - Woordjes worden niet afzonderlijk geleerd. Wij gaan er vanuit, dat het voldoende is dat er vanaf klas 5 thuis gewerkt wordt aan het voorlopig gedeeltelijk navertellen van korte verhaaltjes. Als er per jaar op die manier ca 5 verhalen thuis worden gelezen, nagelezen, en naverteld is dat al een belangrijke steun voor de aandacht voor en het kennen en leren van losse woordjes.
 - (naar wens kunnen natuurlijk nog verdere punten worden vastgelegd).
4. Zelfs Rudolf Steiner wees er op, dat huiswerk, mits betrekking hebbend op het thuis lezen van teksten, vanaf klas 5 alleszins acceptabel is.
5. Om vanaf klas 5 huiswerk te kunnen 'doen', is het nodig dat de leerlingen individueel over (een) bepaald(e) leesboekje(s) beschikken. De school kan er voor zorgen dat die collectief in klas 4 (voor en door de ouders) worden aangeschaft en op die manier

vanaf klas 5 voor individueel gebruik mee naar huis genomen kunnen worden. (De kopen namelijk ook gym schoenen voor hun kinderen om daarmee op school gymnastiek te kunnen doen).

Daarnaast doet de school haar uiterste best het gebruik van kopieën zoveel mogelijk in te perken als zijnde een apert onpedagogisch middel voor regelmatig gebruik in de klassen. Anders is het uiteraard als het om teksten gaat die in een (grammatica)schrift worden ingeplakt.

6. Ook vindt vanuit het lerarencollege een globale de vaststelling plaats van de hierboven genoemde uiteindelijke leerdoelen (zie I.5, 'contract').

Wij willen dat onze kinderen bij het verlaten van de school over bepaalde algemeen te omschrijven vaardigheden beschikken die betrekking hebben op het passief en actief taalgebruik van het Engels, en daarnaast ook op het lezen van deze taal. Daar verplichten we ons toe.

- 7 Dan komt vanzelfsprekend de vraag naar een soort interne niveaubewaking of kwaliteitscontrole om de hoek kijken. Maar omdat we niet zo van deze grote woorden houden, kiezen we voor het woord 'ijkpunt'. Een ijkpunt lijkt meer op iets wat van *binnenuit* wordt aangelegd. Hoe zouden we dat kunnen doen? Ten aanzien van de afsluiting van de zesde klas hebben we dus ons leerdoel geformuleerd, maar ook ten aanzien van de weg er naar toe, heeft de school de verantwoordelijkheid bepaalde controlemomenten in te bouwen. We hebben immers met een leerproces te maken dat als het goed is ook een accumulatief karakter heeft.

Onze ijkpunten kunnen echter niet gevonden worden in een leer methode (we werken niet met boeken), of in specifiek voor het vak gediplomeerde leerkrachten (!), ze kunnen ook niet ontleend worden aan een bepaalde hoeveelheid grammaticale kennis (een veel te eenzijdig gebied). Dan blijven er m.i. nog twee dingen over:

a) dat met de ouders per jaar een soort evaluatie over de voortgang plaatsvindt. (dit laatste is niet zo gemakkelijk te realiseren en is voor alle klassen behoorlijk arbeidsintensief. Daar komt bij dat dit mechanisme als controle-instrument in de vrijeschool nog praktisch niet is ontwikkeld).

b) dat er bijvoorbeeld een keuze wordt gemaakt voor het gebruik van bepaalde vaste leesboeken voor het onderwijs in de laatste drie klassen. Daarmee wordt tegelijk een keuze gemaakt voor een bepaald oplopend niveau van taalbegrip en leesvaardigheid dat wij willen nastreven.

Het lijkt dat het onder b) genoemde een alleszins duidelijke, helpende en sturende vorm van controle is.

8. Het is uiteraard ook voor parallelklassen binnen de school zinvol over hetzelfde leesmateriaal te beschikken, dat in 4, 5 en 6 een opklimmende moeilijkheidsgraad laat zien. Daarmee is binnen één school een bepaald soort onderlinge afstemming verzekerd, zowel tussen (parallel) klassen onderling als tussen de opeenvolgende jaarklassen van de school. Maar zeker zo belangrijk zou het kunnen zijn als bepaalde toeleverende basisscholen van een vrije bovenbouwschool er toe zouden kunnen besluiten om in ieder geval in de 6^e klas (en misschien zelfs al eerder) gezamenlijk dezelfde leesboeken (leesstof) klassikaal te gebruiken.

9. Het lezen neemt daarmee binnen de school de centrale positie in. Dat is ook terecht, omdat vanuit het gebied van het 'leesniveau' ook de andere activiteiten ingevuld kunnen worden. Die worden hier a.h.w. van afgeleid, ze staan er als een cirkel

omheen. Dat betreft uiteraard de passieve luistervaardigheid, het luisteren naar de verhalen (veel van de leesteksten worden eerst verteld), maar het betreft evenzeer exemplarische onderdelen uit de grammatica die uit de leesteksten gehaald worden en worden besproken en geoefend. Daarnaast wordt de woordenschat er door uitgebreid en het spreken wordt aan de hand van deze leesteksten geoefend.

- 10 Voor het hebben van zulke leesboeken die een bepaalde opklimmende moeilijkheidsgraad hebben, zouden bijvoorbeeld naast vele andere geschikte leesboekjes in aanmerking kunnen komen: *Silly Simon* (eind 4^e klas) *Dick Whittington* (in klas 5) en *Robin Hood of The ship that turned over* (in klas 6). Al deze vier boekjes zijn uitgaven van de 'Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien Schulen' in Stuttgart. Verder zou zowel voor klassikaal als individueel gebruik zeer bruikbaar kunnen zijn: '*Learning English, 44 stories for classical reading, telling and retelling to be used in grades 4 – 7 of the Waldorfschool*', een uitgave van ondergetekende. [Ook voor het Duits is door ondergetekende speciaal voor het vrijeschoolonderwijs een dergelijk leesboek samengesteld: *Wir lernen Deutsch*].

3. Voorwaarden vanuit de didactiek

1. In het algemeen is het aan te raden de taalperiode Nederlands (eerste woordsoorten) in de 4^e klas zo vroeg mogelijk te geven. Daar kunnen de vreemde talen dan voordeel van hebben wat het werken met de werkwoordstijden betreft en het eerste oefenen van de sterke werkwoorden.
2. Scholen zijn gedwongen om voor de vreemde talen met budgetten te werken. Investeren in leesmateriaal voor de klassen is niet overal vanzelfsprekend. Het werken met losse fotokopieën moet als een uitzondering worden beschouwd. Het is iets anders als bepaalde stukjes b.v. in het grammatica schrift (moeten) worden geplakt. Er zal voldoende lees- en werkmateriaal aanwezig moeten zijn.
3. Rudolf Steiner wijst erop, dat er met de grammatica van het Engels vroeg kan worden begonnen. Hij geeft daarvoor aan: 5^e, 6^e klas. Dit in tegenstelling tot het Frans, waar de grammatica juist laat/laten moet worden ingevoerd. Als de grammatica uitgespaard zou blijven, betekent dat een eenzijdige blik op het taalonderwijs en bovendien heeft dat als gevolg dat in de bovenbouw noodgedwongen een sterkere nadruk op dit onderdeel komt te vallen. Het gevolg is een niet werkzame, kunstmatige tweedeling.
4. Hier wordt een suggestie gedaan ten aanzien van het grammaticaonderwijs: Een grammaticaschrift vanaf de 4^e klas is nodig. Gelineeerd. Allemaal hetzelfde schrift wat in ieder geval voor 4, 5 en 6 doorlopend gebruikt moet worden. Dat zou dan het enige schrift in de school zijn wat een dergelijke (leer- en naslag)functie heeft! Een goede manier is om de pagina's te laten nummeren en er 'heel schools' voor te zorgen dat iedereen op dezelfde plaats schrijft. Vanaf 4 dus vooral ook voor de sterke werkwoorden. Misschien drie of vier per les en als die gekend zijn inschrijven. Zo'n grammaticaschrift kan ook een hulp zijn om de kinderen het gevoel te geven dat er vooruitgang in het leren zit. We werken immers niet met (leer)boekjes en om dan altijd maar vanuit het moment te moeten werken is voor veel kinderen (onbewust) niet voldoende om ze het gevoel te geven 'dat ze vooruit gaan'.

5. Het gaat bij de didactiek van het vreemde talenonderwijs niet om een ‘totaal plan’. We kunnen bijvoorbeeld niet zeggen, dat die en die onderwerpen behandeld, laat staan gekend moeten worden. We gaan ook niet uit van een bepaald overzicht van elementen uit de grammatica dat gekend zou moeten worden. Wij zoeken daarom ook niet naar een soort ‘logische opbouw’ in de (grammaticale) stof. Het gaat er om, dat taal in al zijn aspecten in de les leeft en aan bod komt (en dat zijn er al een hele boel). Voor de leerlingen komt het er daarom alleen op aan dat ze beseffen, dat grammatica een vast en meestal ook leuk onderdeel van de les uitmaakt. Dat het een doorlopend oefenelement is. Het hoort erbij. De leerkracht kiest aan de hand van de leesstof zelf bepaalde onderwerpen. Daar moet hij/zij zich vrij in voelen. Het gaat er ook niet in de eerste plaats om veel te willen behandelen.
6. (Dit is nog eens een herhaling van de hoofdstelling). Dit betekent in het algemeen gesproken, dat de controle op het leerproces niet vanuit de grammatica kan komen. Wat op dat gebied wordt geleerd en geoefend is meegenomen. Het zal er meer om gaan, dat het ‘niveaubewakende’ gedeelte vanuit de *leesstof* komt. Een afstemming met betrekking tot de leesteksten is verre te verkiezen boven afspraken die de behandeling van de grammatica betreffen. Ten aanzien van de leesteksten is het dus wel van het grootste belang dat we hier tot een onderlinge afstemming betreffende inhoud en moeilijkheidsgraad van de leesstof voor de (4e), 5e en 6e klas komen.
7. Vanaf de 5e klas zou huiswerk met een zekere regelmaat, voor een vreemde taal normaal moeten zijn. Per slot van rekening leert ook niemand viool spelen van die één à twee lessen in de week. Daar vinden we het thuis oefenen wel heel normaal. Het positieve rendement zal er beduidend door kunnen worden vergroot. In ieder geval betreft dat het leren van werkwoordsvormen en tijden, eventueel woordjes en het thuis lezen van teksten en verhalen. Maar dat is natuurlijk gemakkelijker als er een bovenbouw is waar de onderbouw op aansluit. Steiner: ‘Huiswerk zou zich wat de vreemde talen betreft moeten beperken tot het lezen van teksten’ (Meth.-Didact. 10^e voordr.).

April 2007